

2025003085

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Betreft: suggesties regeerakkoord WO=MEN

Den Haag, 25 november 2025

Geachte heer Buma,

Graag bied ik u namens de leden van **WO=MEN Dutch Gender Platform** bijgevoegde suggesties aan voor de positieve agenda die u op dit moment samen met het CDA en D66 formuleert. Wereldwijd groeit het aantal autocratische en ultraconservatieve regimes. Over de ruggen van vrouwen en LHBTIQ+ personen rollen zij hun agenda's uit.

Als informateur staat u aan de wieg van een nieuwe koers. De leden van WO=MEN Dutch Gender Platform vragen u één ding: **vergeet 50% van de Nederlanders en de wereldbevolking niet.**

Gendergelijkheid is géén inhoudelijk detail of add on

Gelijke rechten en kansen zijn het fundament van weerbare, democratische en welvarende samenlevingen. Niet voor niets zetten autoritaire leiders als Trump en Poetin volop in op ondermijning van gelijke rechten en diversiteit. En met succes: in Europa vinden steeds meer jongeren dat vrouwen thuishoren en hun man moeten gehoorzamen. Dappere vrouwen en meiden die opkomen voor hun rechten, krijgen te maken met intimidatie, geweld en onderdrukkende wetten. Doelbewust wordt valse informatie verspreid over vrouwelijke leiders en transpersonen. Ook in Nederland moeten vrouwenrechtenorganisaties hun kantoren en mensen beveiligen.

Vrouwen en meiden ruggengraat van samenlevingen

Landen waarin gendergelijkheid goed zijn geregeld, zijn veiliger, stabiel en welvarender. Hoe kleiner de genderkloof, hoe minder kans dat een land in een burgeroorlog beland. Hoe meer vrouwen deelnemen op de arbeidsmarkt en meepraten over duurzame productieketens, hoe welvarender een land. Vredesakkoorden waaraan vrouwen deelnemen houden tot 35% langer stand.

Betrek vrouwen en LHBTIQ+ personen bij jullie nieuwe koers

Investeren in vrouwen en meiden die meedoen en meebeslissen is een strategisch antwoord op groeiende autocratie en ultraconservatisme. Samen met onze ruim 60 institutionele leden en meer dan 180 professionals roepen we de formerende partijen dan ook op: betrek vrouwen en LHBTIQ+ personen bij de fundamenten van de nieuwe koers.

Met onze leden stelden we de bijgevoegde input op. Wij lichten deze brief en bijbehorende suggesties graag toe in een persoonlijk gesprek.

Hartelijke groet,

Anne-Floor Dekker

Directeur-Bestuurder

WO=MEN Dutch Gender Platform is het grootste Nederlandse platform van humanitaire, ontwikkelings- en vredesorganisaties, vrouwenrechten- en gendergelijkheidsorganisaties, vakbonden, academici, journalisten, militairen, politie, journalisten en studenten die met lokale partners werken aan vrouwenrechten en gendergelijkheid wereldwijd

Gelijke rechten en kansen voor een sterke economie

Nederland kiest voor de economie van de toekomst. Gelijke rechten en kansen zijn de basis voor een gezond verdienvermogen en economische stabiliteit. Dat geldt voor Nederland en de landen om ons heen. Economieën waar vrouwen en meisjes veilig en volwaardig kunnen meedoen hebben meer concurrentievermogen, zijn productiever en weerbaarder ([World Economic Forum](#)). Wij roepen de onderhandelende partijen op om de volgende punten in hun akkoord op te nemen:

1 Laat vrouwen volwaardig meebeslissen over afspraken over klimaat, energie, handel en investeringen. Klimaatafspraken en handelsakkoorden worden effectiever en duurzamer als vrouwen en maatschappelijke organisaties meebeslissen ([World Bank](#)). **Respect voor het milieu, mensenrechten, fatsoenlijke arbeidsomstandigheden en de positie van vrouwen horen leidend te zijn in de manier waarop wij met andere landen handeldrijven en samenwerken. Sta pal voor gelijke vertegenwoordiging van vrouwen in besluitvorming, van lokale tot internationale afspraken.**

2 Steun de dappere vrouwen en meiden die opkomen voor hun rechten en hun leefomgeving. Vrouwen en vrouwenrechtenorganisaties in midden- en lage inkomenslanden die zich uit spreken tegen misstanden op de werkvloer, uitbuiting, ontbossing, milieuschade of vervuiling, krijgen te maken met bedreiging, intimidatie of ernstig geweld ([UN Women](#)). Het is belangrijk dat deze vrouwen zich veilig en vrij kunnen uitspreken

tegen mistanden. **Biedt politieke en financiële steun voor hun dappere werk en neem maatregelen voor betere bescherming.**

3 Maatschappelijk verantwoord ondernemen is de norm. Zo beschermen we de rechten van vrouwen in internationale productieketens en creëren we een gelijk speelveld voor ondernemers. **Ondersteun bedrijven die maatschappelijk verantwoord ondernemen en voer wetgeving in om te zorgen dat zij hun concurrentievoordeel behouden.**

4 Investeer in boerinnen, vrouwelijke ondernemers en gemeenschapsleiders in ontwikkelingslanden. Zij weten het beste wat hun gemeenschap en hun leefomgeving nodig heeft, maar lopen tegen allerlei barrières aan. Van belemmerende gendernormen tot geen formele landrechten of geen eigen bankrekening. **Versterk hun positie en kansen door gelijke toegang tot (klimaat) financiering en investeer in hun kansen.**

Zo maken vrouwen die opkomen voor hun leefomgeving het verschil!

In Noordoost-India spelen Mary Beth en andere vrouwen, voornamelijk boerinnen, een sleutelrol in hun gemeenschap. De rivier is een bron van inkomsten, maar de overheid heeft een enorme dam bij de monding gebouwd, die voor vervuiling zorgt en hun toegang tot water beperkt. De vrouwen uit de dorpen langs de rivier hebben zich in comités georganiseerd om de rivier te beschermen. "De lokale overheid steunde ons en verbood het dumpen van afval in de rivier. Het is erg belangrijk om samen te werken, omdat veel vrouwen geïsoleerd leven en met veel obstakels worden geconfronteerd. Als we samenkomen, geeft het ons kracht om te weten dat er andere vrouwen zijn die tegen dezelfde kwesties strijden," vertelt Mary Beth.

Mary Beth, vanuit Leading from the South, verhaal uit India

Vrede en veiligheid voor iedereen

Vrede is ons grootste goed, maar ook kwetsbaar. Nederland staat voor het beschermen van vrede, binnen de internationale rechtsorde. De betrokkenheid van vrouwen en jongeren is onmisbaar voor het versterken van sociale cohesie, democratische weerbaarheid en het realiseren van duurzame vrede en veiligheid. Nederland maakt zich daarom hard voor de uitvoer van VN-veiligheidsraadsresolutie 1325 over Vrouwen, Vrede en Veiligheid. Wij roepen de formerende partijen op:

1 Bescherm en ondersteun vrouwelijke mensenrechtenverdedigers en vredesbouwers. In 2024 leefden meer dan 676 miljoen vrouwen in of dicht bij conflictgebieden, het hoogste aantal sinds de jaren '90 (UN Women). Het aantal meldingen van vrouwen en meisjes dat slachtoffer werden van seksueel geweld in conflictsituaties steeg in twee jaar tijd met 87%. Door oorlogen en crises holt de positie van vrouwen achteruit (UN Women). Tegelijk spelen vrouwen een onmisbare rol bij het

bieden van noodhulp, het tegengaan van gewelddadig en extremistisch gedachtegoed, geweldloze vormen van verzet tegen repressieve regimes en de-escalatie van gewelddadig conflict. **Bescherm en ondersteun vrouwelijke mensenrechtenverdedigers en door vrouwen geleide organisaties die zich richten op vredesopbouw en crisisrespons, zodat zij hun werk veilig kunnen voortzetten.**

2 Vrouwen moeten volwaardig kunnen meebeslissen over vrede en veiligheid. Vrouwen zijn nog steeds ondervertegenwoordigd in vredesprocessen (VN Veiligheidsraad). Daardoor missen bijvoorbeeld de meeste vredesakkoorden bepalingen over de (veiligheids) behoeften van vrouwen en kinderen. Voor duurzame vrede en veiligheid hebben we vrouwen en jongeren en organisaties die opkomen voor vrouwen- en LHBTQI+ rechten nodig. **Investeer in betekenisvolle en gelijkwaardige deelname van vrouwen aan alle vredes- en veiligheidsprocessen, conform VN-Veiligheidsraadsresolutie 1325.**

3 Herken en bestrijd desinformatie over gendergelijkheid en technologie-gefaciliteerd gender-gerelateerd geweld als hybride oorlogswapens.

Vrouwen- en LHBTQI+ rechten worden door autocratische en ultraconservatieve overheden en regimes ingezet om groepen uit elkaar te spelen en onze manier van samenleven te ondermijnen. Ook online vormt desinformatie over vrouwenrechten, haat tegen vrouwen en LHBTQI+ personen, waaronder vrouwelijke journalisten en politici, en ander door technologie gefaciliteerd gender-gerelateerd geweld een directe bedreiging voor stabiliteit, veiligheid en democratie (NAVO). Van Kyiv tot Khartoem en Kampen staan vrouwenrechten- en LHBTQI+-organisaties daardoor aan de frontlinies van onze democratische rechtsorde. **Pak samen met betrokken gemeenschappen - vrouwen, jongeren én mannen - desinformatie over gendergelijkheid en technologie gefaciliteerd gender gerelateerd geweld aan.**

4 Maak werk van een geïntegreerd en waarden gedreven buitenland- en veiligheidsbeleid, waarin

menselijke veiligheid centraal staat. Het beschermen van menselijke waardigheid is het uitgangspunt. Naast defensie is het belangrijk om voort te bouwen op onze unieke Nederlandse expertise op het gebied van diplomatie, vredesopbouw, mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking.

Zo maken vrouwelijke vredesbouwers het verschil!

In Congo worden vrouwen door velen nog steeds als minderwaardig beschouwd. Ze hebben vaak geen recht op landerfenis en nauwelijks invloed op besluitvorming. Bovendien zijn zij regelmatig overlever van seksueel geweld. Dankzij de inzet van getrainde religieuze leiders, vrouwelijke voorvechters en mannen die zijn geschoold in positieve mannelijkheid, beginnen deze diepgewortelde normen te verschuiven. Steeds meer vrouwen worden benoemd op leidinggevende posities, bijvoorbeeld als wijkhoofd, rechter of mediator. Zo spelen zij een belangrijke rol in lokale conflictbemiddeling en het berechten van misdaden, en vormen zij inspirerende rolmodellen voor andere vrouwen om zich eveneens uit te spreken.

Mensen met een Missie, CARE Nederland & Synergie des Femmes pour la paix et la Reconciliation des peuples des Grands Lac - Mwanamke Amani na Usalama (MANU) programma, verhaal uit de Democratische Republiek Congo

Steun voor voorvechters voor Gendergelijkheid

Landen waar vrouwenrechten en gendergelijkheid goed zijn geregeld, zijn stabiel, welvarender en veiliger. Expliciete steun aan maatschappelijke organisaties en voorvechters die opkomen voor gelijke rechten en kansen, draagt bij aan de bescherming van mensenrechten en democratie. Wij roepen de onderhandelende politieke partijen op:

1 **Investeer in gendergelijkheid.** Wereldwijd hebben 1,1 miljard vrouwen nog niet dezelfde rechten als mannen (NOS). Elke tien minuten wordt ergens op de wereld een vrouw vermoord. En uit onderzoek blijkt dat geen enkel land gendergelijkheid volledig heeft bereikt (SDG Gender Index). Terwijl vrouwen en meisjes in al hun diversiteit de steunpilaar zijn van samenlevingen. Op plekken waar uitbuiting en onderdrukking heersen, komen vrouwen in actie, zoals bij de Women, Life, Freedom protesten in Iran. Zij verdienen onze steun. **Pak de internationale voortrekkersrol die we als Nederland jarenlang hadden op het bevorderen van vrouwen- en LHBTIQ+ rechten weer op.**

2 **Bescherm en geef ruimte aan (vrouwelijke) mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke organisaties.** Vrouwelijke en LHBTIQ+ politici, mensenrechtenverdedigers, journalisten en schrijvers, maar ook medewerkers van maatschappelijke organisaties krijgen steeds meer te maken met (online) geweld en intimidatie. Ook in Nederland moeten maatschappelijke organisaties hun events en kantoren beveiligen. Hun werk wordt vaker zwart gemaakt, onder gefinancierd en overge-reguleerd. Pleitbezorging wordt door steeds meer donoren

uitgesloten van financiering. Het wordt voorvechters voor vrouwenrechten en gendergelijkheid daardoor vrijwel onmogelijk gemaakt mee te praten met beleidsontwikkeling of overheden controleren op de naleving van (inter)nationale afspraken. Goed bestuur en politieke stabiliteit worden hierdoor ondermijnd. **Neem maatregelen voor meer maatschappelijke ruimte, zodat maatschappelijke organisaties en initiatieven kunnen blijven opkomen voor gelijke rechten en kansen, in Nederland en wereldwijd. Sluit pleitbezorging niet langer uit van Nederlandse financiering.**

3 **Ontmantel de anti-genderbeweging.** Internationaal groeit de druk op vrouwenrechten en gendergelijkheid door autocratische en ultraconservatieve overheden en groepen. Tussen 2019 en 2023 financierden alleen al Europese filantropen ruim 1.18 miljard euro aan anti-gender initiatieven (EPF). Met effect: onderzoek toont aan dat steeds meer jongeren in Europa vinden dat vrouwen thuishoren en hun man moeten gehoorzamen (EIGE). **Stel een onderzoek in naar de actoren en financiering van de anti-genderbeweging in Nederland. Neem maatregelen én zet in op het voorkomen van verdere worteling van de anti-genderbeweging in Nederland en in Europa.**

Zo maken voorvechters voor gendergelijkheid het verschil!

Het plan van Indonesië om de politieke hoofdstad van Jakarta te verplaatsen naar de groene uitgestrekte gebieden van Borneo zal naar verwachting \$32 miljard kosten. Dit nieuwe hoofdstadproject leidt echter tot landonteigening in Oost-Kalimantan. Pipi Supeni, een gemeenschapsorganisator van de Dayak Benuaq-gemeenschap, creëert veilige ruimtes om een omgeving van politiek vertrouwen binnen de gemeenschap te bevorderen. Dit heeft bijgedragen aan het terugwinnen van hun land en heeft het vermogen en het vertrouwen van de gemeenschap om met sociale en politieke actoren in contact te komen, versterkt.

Pipi Supeni, vanuit het Count Me In! programma, verhaal uit Indonesië

WO=MEN Dutch Gender Platform is het grootste Nederlandse platform van humanitaire, ontwikkelings- en vredesorganisaties, vrouwenrechten- en gendergelijkheidsorganisaties, vakbonden, academici, journalisten, militairen, politie, journalisten en studenten die met lokale partners werken aan vrouwenrechten en gendergelijkheid wereldwijd.

wo=men
DUTCH GENDER PLATFORM

WO=MEN | DUTCH GENDER PLATFORM

Korte Poten 9B

2511 EB Den Haag

info@wo-men.nl

Tel: +31 (0) 70 392 3106

www.wo-men.nl

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

WO=MEN Dutch Gender Platform

Kenmerk: 202500386

Den Haag, 27 november 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

P
V
O

202500389

Het PVO is een samenwerkingsorgaan van: **PvdA** (*PvdA-Rooie Vrouwen*), **VVD** (*Liberaal Vrouwen Netwerk*), **CDA** (*CDA-V*), **GroenLinks** (*Feministisch Netwerk*), **D66** (*V/M Sociale Innovatie*), **Christen Unie** (*CU vrouwennetwerk*), **Volt** (*Vrouwen van Volt*).

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Aan de informateur kabinetsformatie 2025 Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 24 november 2025

Betreft: Versterking positie van vrouwen in het regeerakkoord

Aan: de heer S. van Haersma Buma

Geachte heer Buma,

Namens het Politiek Vrouwen Overleg (PVO) vragen wij uw aandacht voor de structurele versterking van de positie van vrouwen in Nederland. Het PVO is een bestuurlijk samenwerkingsverband van vrouwennetwerken uit zeven politieke partijen; CDA, VVD, PvdA, D66, GroenLinks, ChristenUnie en Volt dat zich inzet voor goed bestuur en gelijke kansen voor vrouwen.

Versterking van de positie van vrouwen is geen bijzaak maar een randvoorwaarde voor een sterke economie, een veilige samenleving en duurzaam draagvlak voor beleid. Investerings hierin leiden tot hogere arbeidsparticipatie, betere benutting van talent, lagere zorg- en uitkeringskosten en meer vertrouwen in politiek en bestuur.

In eerdere regeerakkoorden zijn al stappen gezet op economische zelfstandigheid, de aanpak van geweld tegen vrouwen en betere vertegenwoordiging. Wij vragen u deze lijn in het nieuwe regeerakkoord voort te zetten en te versterken. De onderstaande punten worden door alle bij het PVO aangesloten partijen onderschreven en uitgedragen.

1. Economische zelfstandigheid

Economische zelfstandigheid is essentieel voor vrijheid, veiligheid en gelijkwaardigheid en versterken de gezonde economie en houdbare overheidsfinanciën. Dat vraagt om:

- Toegankelijke en betaalbare kinderopvang
- Gelijke beloning voor gelijk werk

P V O

Het PVO is een samenwerkingsorgaan van: **PvdA** (PvdA-Roos Vrouwen), **VVD** (Liberaal Vrouwen Netwerk), **CDA** (CDA-V), **GroenLinks** (Feministisch Netwerk), **D66** (V/M Sociale Innovatie), **Christen Unie** (CU vrouwen netwerk), **Volt** (Vrouwen van Volt).

- Werkweek van minimaal 32 uur mogelijk maken zodat vrouwen een evenredig pensioen opbouwen
- Stimulering van arbeidsparticipatie met name in tekortsectoren zoals zorg, onderwijs en techniek.
- Ondersteuning van vrouwelijk ondernemerschap en gelijke toegang tot financiering
- Waardering van mantelzorg en onbetaald werk
- Gericht beleid voor alleenstaande moeders.

2. Veiligheid offline en online

Veiligheid is een basisvoorwaarde voor gelijke participatie. Dat betekent:

- Consequente toepassing van wetgeving, inclusief de nieuwe wet seksuele misdrijven
- Structurele aandacht voor femicide en huiselijk geweld inclusief betere preventie
- Laagdrempelige opvang, meldverlening en meldpunten
- Krachtige aanpak van online haat, doxing en deepfake-porno

Een brede samenwerking tussen overheid, politie, onderwijs en platforms is hierbij onmisbaar. Een veilige samenleving komt iedereen ten goede en voorkomt hoge maatschappelijke en economische kosten.

3. Gendersensitieve aanpak in gezondheid en onderwijs

De gezondheidszorg is historisch op het mannenlichaam gebaseerd. Nodig zijn meer genderspecifiek onderzoek en scholing van zorgprofessionals.

In het onderwijs verdienen meisjes gelijke kansen in ICT, techniek en wetenschap, cruciaal voor de toekomstige arbeidsmarkt en innovatiekracht. Dit vergroot de beschikbaarheid van talent in sectoren met grote tekorten en versterkt de internationale concurrentiepositie van Nederland.

4. Vertegenwoordiging en leiderschap

Vrouwen zijn nog onvoldoende vertegenwoordigd in politiek, bestuur en topfuncties. Een streefdoel van minimaal 40 procent vrouwen in alle bestuurslagen is haalbaar en noodzakelijk. Dit vraagt om toegankelijke benoemingsprocedures, doorstroomprogramma's en aandacht voor divers leiderschap inclusief de kracht van vrouwen van 50+.

Divers samengestelde teams nemen aantoonbaar betere besluiten en hebben meer draagvlak in de samenleving.

5. Aanvullende domeinen met grote impact

Familiebedrijven en agrarische sector

Vrouwen zijn cruciaal in familiebedrijven en agrarische ondernemingen maar hun toegang tot financiering, eigendom en bedrijfsoverdracht blijft beperkt. Volwaardige erkenning en zichtbaarheid van hun rol is nodig bij beleid rond bedrijfsopvolging, innovatie en verduurzaming. Dit is belangrijk voor de continuïteit van het mkb en het platteland.

P
V
O

Het PVO is een samenwerkingsorgaan van: **PvdA** (PvdA-Rooie Vrouwen), **VVD** (Liberaal Vrouwen Netwerk), **CDA** (CDA-V), **GroenLinks** (Feministisch Netwerk), **D66** (V/M Sociale Innovatie), **Christen Unie** (CU vrouwennetwerk), **Volt** (Vrouwen van Volt).

Migratie en integratie

Vrouwen met een migratieachtergrond ervaren specifieke belemmeringen. Taal, onderwijs, werk en veiligheid verdienen een gendersensitieve benadering inclusief in uitvoering van het EU Migration Pact. Dit vergroot de kans op succesvolle integratie en vermindert sociale spanningen.

Internationale inzet en Defensie

De implementatie van VN-resolutie 1325 ('Women, Peace & Security') binnen buitenlands beleid en Defensie versterkt legitimiteit, veiligheid en effectieve vredesopbouw. Een veilige werkcultuur binnen Defensie blijft hierbij essentieel. Dit draagt bij aan de operationele slagkracht en aantrekkelijkheid van de organisatie als werkgever.

Wij staan -via de ondergetekende- graag ter beschikking als inhoudelijke gesprekspartner. Een afschrift van deze brief is verzonden aan de lijsttrekkers van de bij deze informatiefase betrokken partijen.

Met vriendelijke groet,

Namens het Politiek Vrouwen Overleg (PVO)

Dorenda Gerts

Voorzitter

Vrouwennetwerken binnen PVO:

CDA	Dorenda Gerts (vz.), Nahida Bom Al Kadi (sec.) (CDA Vrouwen Netwerk)
VVD	Marijke Vos-Maan (vz.) (VVD Liberaal Vrouwen Netwerk)
D66	Mirande Smidt (vz.), Anneke Terwiel (D66 V/M Sociale Innovatie)
GroenLinks	Liefke Reitsma (vz.), Åsa Ekvall (GroenLinks Feministisch Netwerk)
PvdA	Anna Bomhof (vz.) (PvdA Rooie Vrouwen)
ChristenUnie	Jannette Prins (vz.) (CU Vrouwennetwerk)
Volt	Adda van Zanden (vz.) (Vrouwen van Volt)

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

PVO

Kenmerk: 202500390

Den Haag, 27 november 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hooftachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

202500391

Koninklijke
Nederlandse vereniging
voor afval- en
reinigingsdiensten

Investeer in de circulaire economie *Niet afschalen, maar doorpakken*

Geachte heer Buma, Jetten en Bontebal,

Nederland staat op een kantelpunt. Onze afvalberg groeit sneller dan onze ambities. Zolang producten niet slimmer worden ontworpen en fossiele grondstoffen goedkoop blijven, dwelen gemeenten en publieke afvaldiensten met de kraan open. Van overbodige verpakkingen tot kleding die na één wasbeurt kapot is: inwoners betalen de prijs voor keuzes waar zij amper invloed op hebben.

Gemeenten en publieke afvalbedrijven zien elke dag waar het misgaat: wij ruimen op wat aan de voorkant fout is ontworpen. Als enige publieke schakel in de grondstoffenketen weten we precies waar de knelpunten zitten én waar de oplossingen liggen. Met echte bronmaatregelen en structurele investeringen kan het nieuwe kabinet eindelijk het verschil maken en de circulaire economie écht op gang brengen.

Van visie naar uitvoering

De circulaire transitie vraagt meer dan ambities alleen. Ze vraagt om actie. Publieke bedrijven en gemeenten zijn de enige publieke schakel in de circulaire keten; wij zien dagelijks waar het spaak loopt: slecht ontwerp, niet-recyclebare materialen, vervuilende producten zonder prijsprikkel, en inwoners die betalen voor andermans keuzes.

Om beleid wérkelijk te laten landen, zijn drie dingen nodig:

- **Maatregelen aan de bron** in plaats van bij de afvalfase
- **Structurele middelen voor het circulaire economie beleid**
- Heldere meerjarige doelen, die worden bewaakt door een **minister van klimaat en circulaire economie**

Een circulaire economie is géén recycle-economie

Recent onderzoek van [Wageningen University & Research](https://www.wageningenur.nl/en/research-and-publications/2025/09/recyclebaarheid-van-nederlandse-kunststof-consumptie-verpakkingen), laat zien dat 64% van de kunststofverpakkingen in Nederland nog steeds beperkt of niet recyclebaar is¹. Meer recycling lost dat probleem niet op. Minder afval wel.

Een échte circulaire economie begint daarom ook aan de voorkant van de keten:

- Minder grondstofverbruik
- Betere productontwerpen
- Langere levensduur
- Meer reparatie en hergebruik

Daarom pleiten wij voor afdwingbare doelstellingen en prijsprikkels die hierop toezien. Te beginnen bij productgroepen waar Uitgebreide Producentenverantwoordelijkheid (UPV) op van toepassing is, zoals plastics, textiel en elektronica. Want zolang verplichtingen ontbreken, blijven alleen koplopers veranderen en blijft het peloton achter.

¹ https://www.nvrd.nl/wp-content/uploads/2025/09/recyclebaarheid_van_nederlandse_kunststof_consume-wageningen_university_and_research_700958.pdf

Belast de bron, niet de burger

De recente keuze om jaarlijks €567 miljoen via de afvalstoffenheffing op te halen, legt de rekening bij inwoners in plaats van bij producenten. Sinds 2018 zijn de gemiddelde lasten voor huishoudens al met meer dan 45% gestegen. Dat is niet uit te leggen aan inwoners die goed hun afval scheiden terwijl er steeds meer producten bijkomen die niet recyclebaar zijn. Het principe is eenvoudig: belast de bron, niet de burger.

Wij vragen daarom om:

- Een evenwichtige herverdeling van de €567 miljoen door de héle keten heen
- Prijsprikkels voor producenten via een circulaire heffing of gedifferentieerde tariefstructuren
- Meer focus op het stimuleren van goed ontwerp
- Reduceren van restafval: inzet op luierreclycling en een innovatieregeling voor GFT+E-inzameling

Geef gemeenten een formele rol in UPV

Publieke bedrijven en gemeenten zijn de ruggengraat van de uitvoering. Alle huishoudelijke afvalstromen komen samen bij gemeenten. Het is van belang dat er maatschappelijke grip op deze grondstoffenstromen wordt gehouden. Dat kan alleen door gemeenten een formele rol met formele zeggenschap toe te kennen bij de totstandkoming en uitvoering van UPV's. Dat maakt systemen robuuster, betaalbaarder en democratisch beter verankerd.

Nederland: van uitstel naar leiderschap

Nederland heeft lang vooropgelopen in circulariteit, maar onze koppositie brokkelt af. Dat hoeft niet zo te blijven. Als wij nu investeren, lopen we economisch vooruit op landen die wachten op Europese verplichtingen. Niet alleen goede voorbeelden volgen, maar het juiste voorbeeld geven. Want lidstaten die moed tonen, creëren hun eigen voordeel:

- Onafhankelijker van grondstoffen
- Nieuwe banen in reparatie en hergebruik
- Meer innovatie en minder verspilling
- Een veerkrachtige economie die lang meegaat

Onze oproep voor een nieuw kabinet

Zie de circulaire economie niet als kostenpost, maar als investeringsagenda voor een sterke, schone en concurrerende economie. Investeer in wat werkt:

- Sterke bronmaatregelen
- Duidelijke doelen
- Eerlijke lastenverdeling door de hele keten
- Structurele financiering voor de uitvoering

Wij staan klaar om deze transitie samen met u uit te voeren.

Met vriendelijke groet,

Henry Meijdam

Voorzitter NVRD

Koninklijke
Nederlandse vereniging
voor afval- en
reinigingsdiensten

Postbus 1218 | 6801 BE Arnhem

NHC
1MJ
HNG

De Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Voorzetting Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

RX4VU - #X830X0X#00#0000#

Samen voor een toekomstbestendig Nederland

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

NVRD

Kenmerk: 202500392

Den Haag, 27 november 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

secretariaat

Ibisstraat 12
3815 TL Amersfoort

website

<https://nieuwsociaalengroen.nl>

email

nieuwsociaalengroen@gmail.com

bank

NL56 TRIO 0320 4209 73

Kenmerk

Agenda

datum

23 november 2025

aan de informateur
mr. S. van Haersma Buma
Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Belangrijk agendapunt: maak van een apathisch boze burger een positieve en constructieve meedenker.

Geachte heer Buma,

In het licht van de huidige informatieronde tussen de heren Jetten (D66) en Bontenbal (CDA) wenden wij – een onafhankelijke non-profit denktank - ons tot u met een dringend verzoek. Nederland staat voor grote uitdagingen, maar één probleem raakt inmiddels aan de fundamenten van ons staatsbestel: het voortschrijdende verval van de democratische legitimiteit.

Het vertrouwen van burgers in de politiek daalt al decennia en bevindt zich op een dieptepunt. In sommige wijken van de grote steden is de opkomst bij verkiezingen gedaald tot slechts 15–20 procent. Een democratie die zo weinig representativiteit en draagvlak heeft, kan op termijn niet stabiel blijven functioneren. Het aanpakken van dit verval verdient daarom een hogere prioriteit in de huidige formatiegesprekken dan het tot dusver heeft gekregen.

De denktank Sociaal & Groen verzoekt u daarom om het model van de Derde Kamer / Burgerkamer te agenderen tijdens de onderhandelingen. Dit model is, zoals u wellicht weet, een duurzame en structurele vorm van burgerparticipatie gebaseerd op het betrokkenheidsprincipe, niet op loting, dat uitsluiting inhoudt. In tegenstelling tot burgerberaden – waarvan inmiddels vaststaat dat zij onvoldoende bijdragen aan draagvlak, inclusiviteit en langdurig vertrouwen – biedt de Derde Kamer een systeem dat burgers daadwerkelijk betreft en verantwoordelijk maakt, zonder democratische instituties te verzwakken.

Voor nu helder is geworden dat andere participatievormen in de praktijk niet het gewenste resultaat hebben opgeleverd, is het noodzakelijk om alternatieven te bespreken die wél perspectief bieden 1). De Derde Kamer is zo'n alternatief: orde scheppend in de ontstane participatie-chaos, uitvoerbaar en gericht op het herstel van vertrouwen tussen overheid en samenleving middels een consensus-methodiek.

Het lijkt ons bovendien waardevol dat met name D66, met haar historische betrokkenheid bij democratische vernieuwing, dit onderwerp in de besprekingen meeneemt. Het past in de traditie van de partij om te zoeken naar innovatieve governance-oplossingen die de legitimiteit van het bestuur en de rechtstaat versterken.

Tot slot willen wij wijzen op het concept van de coalitieloze regering, dat eerder door Sociaal & Groen is ontwikkeld en dat wij destijds met de heer Pieter Omtzigt hebben gedeeld. Hoewel het idee door hem in sterk afgeslankte vorm is gepresenteerd, blijft het oorspronkelijke concept een relevante inspiratiebron voor een stabielere, opener en minder gepolariseerd bestuur. Het toont aan dat vernieuwende ideeën over democratische hervorming niet alleen mogelijk zijn, maar al langer beschikbaar zijn – inclusief de Derde Kamer als complementair voor een noodzakelijke democratische innovatie.

Geachte heer Buma, wij vragen u niet om conclusies te trekken, maar slechts om dit voorstel – met zijn grote maatschappelijke urgentie – een plaats te geven op de agenda van de formatiegesprekken. Wij zijn uiteraard graag bereid het model nader toe te lichten wanneer u of de nieuwe regering dat wenselijk acht.

Met vriendelijke groet,

Sociaal & Groen

Wim Lanfermeijer
voorzitter

1) Inmiddels heeft bureau Burgerberaad ons toestemming gevraagd het geregistreerde model (BeNeLux merkenregister intellectueel eigendom) te mogen gebruiken.

c.c. de heren Bontenbal en Jetten

info:
[de Derde Kamer / Burgerkamer](#)

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Sociaal & Groen

Kenmerk: 202500394

Den Haag, 27 november 2025

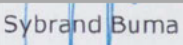
Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur